

รายงานการวิจัย

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์การแกะสลักไม้เทพทาโร
ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

**Cuildlines for Conserve and Restore Folk Wisdom of Truelaurel Carving
Products Tambon Khaokob Amphoe Huaiyot Trang**

เจตนา อินยะรัตน์ Jettana Inyarat

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

งบประมาณเงินรายได้ ประจำปี พ.ศ. 2558

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้ดำเนินการสำเร็จโดยได้รับทุนอุดหนุนงบประมาณเงินรายได้ ประจำปี พ.ศ. 2558 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบพระคุณบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง ที่อำนวยความสะดวกและให้บริการด้านต่าง ๆ อาทิ การค้นหา ยืมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือด้วยดี รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กล่าวนาม ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

คุณค่าและประโยชน์อันใดพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาคุณ แด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ ตลอดจนมีผู้พระคุณทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้สร้างเสริมปัญญาให้กับผู้วิจัย

เจตนา อินยะรัตน์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ความรู้ เอกลักษณะ แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยแบบคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนสมาชิกผู้ประกอบการ กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ผลการศึกษาพบว่า องค์ความรู้การแกะสลักไม้เทพทาโรเกิดขึ้นจากบุคคลใน ชุมชนและเกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เอกลักษณะของการแกะสลักไม้เทพทาโร คือ การนำส่วนรากของต้น เทพทาโรซึ่งมีคุณลักษณะพิเศษ คือ มีความหอมและเป็น ไม้เนื้ออ่อน นำมาแกะสลักเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท ได้แก่ ชิ้นงานที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญ สัตว์มงคล และของใช้โดยทั่วไป ขั้นตอนเริ่มจากการเลือก ไม้ วัสดุแบบลงเนื้อไม้ เลื่อย สับ ตอก ฉลุ นำมาตากแดด ชัดด้วยกระดาษทราย ตกแต่งและบรรจุภัณฑ์ ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น คือ รูปพะยูน แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู มี 5 ประการ 1) ส่งเสริมการ ปลูกทดแทน 2) ส่งเสริมทางด้านการตลาด 3) ส่งเสริมการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ 4) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ 5) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน

คำสำคัญ แนวทางการอนุรักษ์ ภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขาอบ

ABSTRACT

This research aims to study the knowledge cognitive approach to conservation and rehabilitation to do wood carving products of Rochester East gods. It was a qualitative research method which was conduct by documentary analysis, observation, and interview. Using a sample working age group is a group of entrepreneurs Member representative products of wood chipper lacks deity. The study was found that wisdom of carving the wood chipper lacks deity arises from people in the community and handed down from generation to generation. The uniqueness of wood engraving is offered to the gods in the root section of Rochester East of Henrietta lacks, which has special deities is fragrant and soft wood is carved into various formats come in 3 types: the piece of work about someone important and auspicious animal in General. The procedure starts with the selection of the pieces of wood. Draw a clock-hack saws, wood cutters bring with sand and Daewoo Tok decoration and packaging unique pattern is a local fish, dugongs. Approach to conservation and rehabilitation guidelines, there are five 1) promotes replanting 2)marketing promotion 3) support product development 4) learning center 5) development of cultural tourism in the community.

keywords Guidelines for Conservative, Wisdom, Truelaurel Products, Tambon Khaokob

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น	4
แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร	10
แนวความคิดการมีส่วนร่วม	11
ประวัติไม้เทพทาโรและกลุ่มผู้ประกอบการการแกะสลักไม้เทพทาโร	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
กรอบแนวคิดของการวิจัย	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	21
การสร้างและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	21
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	23
การตรวจสอบข้อมูล	23
การวิเคราะห์ข้อมูล	23
บทที่ 4 ผลการวิจัย	24
องค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร	24
แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร	39
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	41
สรุปผลการวิจัย	41
อภิปรายผล	42
ข้อเสนอแนะ	43
บรรณานุกรม	44
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม/สัมภาษณ์	46

ภาคผนวก

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญา (Wisdom) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้ถูกสร้างขึ้นจากธรรมชาติและสิ่งรอบตัวด้วยระบบการพึ่งพากันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน อาจเรียกได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมให้สังคมมนุษย์เกิดกฎ ระเบียบ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี คุณธรรมอันดีงาม ซึ่งสิ่งเหล่านั้นนั่นคือมิติแห่งวัฒนธรรม กลุ่มชนใดมีวิถีชีวิตเรียนรู้อยู่กับทรัพยากรทางธรรมชาติของท้องถิ่นเช่นไร สังคมหรือกลุ่มชนนั้นก็จะนำธรรมชาติที่มีอยู่เข้ามามีส่วนร่วมกับการดำรงชีพเกิดกระบวนการเรียนรู้ สู้องค์ความรู้ มีการถ่ายทอดจากประสบการณ์ทางตรง คือ เกิดขึ้นจากตัวเอง และประสบการณ์ทางอ้อม คือ เกิดจากการได้มาซึ่งการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่น รวมเรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ในปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สิ่งที่มีคุณค่าถูกถ่ายทอดผ่านฝีมือและการสร้างสรรค์ผลงานจากคนในท้องถิ่นบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ ความงดงาม ประโยชน์ในสอย สร้างรายได้ สร้างอาชีพสู่ชุมชน เช่น งานปั้น งานผ้าทอ งานจักสาน งานแกะสลักไม้ เป็นต้น เหล่านี้เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมอีกรูปแบบที่ส่งผลกระทบต่อตัวตนของชุมชนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

งานภูมิปัญญาท้องถิ่นการแกะสลักไม้ถือเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นของประเทศไทยที่มีความโดดเด่นสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศเป็นอย่างมาก (เนาวรัตน์ วิจิตรชาญชัยกุล, 2555) ภูมิปัญญากระบวนการสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ แนวคิด ขั้นตอน เทคนิค ความรู้ลึก ลักษณะเอกลักษณ์ในการสร้างสรรค์ การเลือกเนื้อไม้ที่มีความเหมาะสมมีความสำคัญมากเนื่องจากจะส่งผลต่อการรังสรรค์ชิ้นงาน ดังที่ (สุชาติ เกาทอง, 2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญากระบวนการผลิตศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้ทางด้านภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้สัก ไม้โมก ไม้ตะเคียน การเลือกเนื้อไม้ให้มีความเหมาะสมกับงานในลักษณะต่าง ๆ ช่างจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อไม้เป็นอย่างดี กล่าวคือ การเลือกไม้ที่จะนำมาแกะสลักต้องคำนึงถึงความแข็ง ความอ่อนของเนื้อไม้ให้มีความเหมาะสมกับการสร้างรายละเอียดของชิ้นงาน

จากเหตุผลสองประการหลักสำคัญทั้งในส่วนของคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และความพร้อมของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตงานแกะสลักไม้ ในพื้นที่ตำบลเขากรอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ซึ่งในปัจจุบันมีประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร โดยยึดเป็นอาชีพหลัก และส่งผลให้มีรายได้สูงในแต่ละเดือน อาชีพดังกล่าวเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจและพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ประเภทงานหัตถกรรมแกะสลักไม้ จากคุณลุงคนหนึ่งมีชื่อว่า นายเชือบ ชุมดี เป็นผู้นำรากและแก่นไม้จวงหอม หรือที่รู้จักกันในชื่อเทพทาโร จากใต้ผืนดินในสวนยางพารามาแกะสลักเป็นรูปพะยูนซึ่งเป็นสัตว์ที่ได้รับความนิยมของจังหวัดตรัง

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ได้รับความยกย่องให้เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มีชื่อเสียงและสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการมากเป็นอันดับต้น ๆ ของจังหวัดตรัง มีหลากหลายรูปแบบ อันได้แก่ การแกะสลักเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ เช่น หลวงพ่อทวด เจ้าแม่กวนอิม พระพิฆเนศ การผลิตเป็นชิ้นงานเพื่อใช้สอย เช่น ชุดกาน้ำ ชุดเขียนหมาก คณโฑใส่น้ำ ผลิตภัณฑ์ชิ้นงานที่เป็นของที่ระลึก เช่น รูปพะยูน มังกร ลิงโต ประเด็นสำคัญประการหนึ่งคือขั้นตอนของการผลิตซึ่งต้องใช้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานเป็นอย่างมาก หากเกิดความขาดแคลนผู้ชำนาญการหรือช่างผู้มีฝีมืออาจจะส่งผลให้การทำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวประสบปัญหา

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะของผู้ศึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเกิดความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้ผลของงานวิจัยเกิดคุณค่าแก่สังคมสูงสุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร
2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตข้อมูลไว้ดังนี้

1.1 ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ซึ่งได้จากการสำรวจพบ จำนวน 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้ประกอบการ หมู่ที่ 1 บ้านเขากอบ ทั้งหมด 6 คน 2) ผู้ประกอบการหมู่ที่ 5 บ้านนาเหมร ทั้งหมด 6 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้

2.1 ศึกษาองค์ความรู้และเอกลักษณ์ของการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ได้แก่ ด้านประวัติความเป็นมา รูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ และขั้นตอนการผลิต

2.2 ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ได้แก่ ด้านการฟื้นฟู การพัฒนา การถ่ายทอด และการเผยแพร่

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
2. มีแหล่งข้อมูลรวบรวมความรู้เรื่องการทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ที่เป็นระบบชัดเจนให้คนในพื้นที่ได้ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และใช้เผยแพร่แก่นักศึกษานอก
3. เป็นแนวทางในการศึกษาการทำผลิตภัณฑ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่น ๆ ต่อไป
4. องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาอาชีพการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรของท้องถิ่นได้
5. คนในพื้นที่เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์หวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางการอนุรักษ์ หมายถึง วิธีการที่เกิดจากความคิดของกลุ่มผู้ประกอบการทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรในเขตพื้นที่ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง รวมถึงตัวแทนจากส่วนราชการผู้มีส่วนรับผิดชอบ และแนวความรู้จากนักวิชาการเพื่อส่งผลให้เกิดการรักษา สืบทอด เผยแพร่และฟื้นฟูการทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโรตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร หมายถึง ชิ้นงานรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการนำส่วนรากของต้นเทพทาโร (ต้นจันทน์หอม) ผ่านการแกะสลักจากผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ตำบลเขากอบ หมายถึง พื้นที่ที่ปรากฏกลุ่มผู้ประกอบการ การทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์การแกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำหัตถกรรมงานไม้
3. แนวความคิดการมีส่วนร่วม
4. ประวัติไม้เทพทาโรและกลุ่มผู้ประกอบการแกะสลักไม้เทพทาโร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมายหลายแขนง แต่มักจะถูกมองว่าล้าหลัง คนบางกลุ่มจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญและสืบสานกันมากนัก ส่วนใหญ่แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นมักสืบทอดบอกกล่าวกันเป็นการภายใน เช่น สูตรทำอาหาร หรือตำรับตำราต่าง ๆ ทำให้ไม่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป อาจจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 10 ลักษณะได้ดังนี้

1.2.1 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา

ภูมิปัญญาประเภทนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้น ได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

1.2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม

เนื่องจากประเพณีและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ตั้งงามที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจคนในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแทบทั้งสิ้น

1.2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน

เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะต่างๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอดโดยการพัฒนาอย่างไม่ขาดสายกลายเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

1.2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน

นอกจากมนุษย์จะนำอาหารมาบริโภคเพื่อการอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้ เพื่อให้อาหารที่มีมากเกินไปความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานาน ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังนำผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ มาบริโภคอีกด้วย

1.2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน

การละเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งชอบความสนุกสนานเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ในการละเล่นที่ประดิษฐ์มาจากธรรมชาติซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างกลมกลืน

1.2.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาคเราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเทคนิค ความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี

1.2.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาประเภทนี้ส่วนมากแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม ซึ่งมีส่วนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ของคนในภาคต่างๆ

1.2.8 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาประเภทนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสี่ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ หากได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตได้

1.2.9 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์กรรม

เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาคนั้นถือเป็นการประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมชั้นเยี่ยม ซึ่งปัจจุบันไม่ได้รับความสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาประเภทนี้เท่าที่ควร หากมีการเรียนรู้และสืบทอดความคิดเกี่ยวกับการประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมให้แก่เยาวชน จะเป็นการรักษาภูมิปัญญาของบรรพชนได้อีกทางหนึ่ง

1.2.10 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิตเพื่อแก้ปัญหาหรืออ่อนน้อมเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูกและเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตรดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรทั่วทุกภูมิภาคของไทย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้แบ่งสาขาหรือประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 11 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. สาขาการแพทย์แผนไทย
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ
7. สาขาศิลปกรรม
8. สาขาการจัดการองค์กร
9. สาขาภาษาและวรรณกรรม
10. สาขาศาสนาและประเพณี
11. สาขาการศึกษา

1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสืบสาน สืบทอดประสบการณ์จากรุ่นถึงรุ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาเป็นเวลานาน ถ้าถูกละเลย ขาดการยอมรับ และถูกทำลายลง ก็จะสูญหายไป ไร่ซึ่งภูมิปัญญาของตนเอง ทำให้คนในท้องถิ่นไม่มีศักดิ์ศรี ขาดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งนี้การศึกษา หน่วยงาน ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ดังนี้

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537:25-26) กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม เป็นสิ่งที่มีจุดหมาย เป็นวิถีสำคัญ มีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยสร้างความสมดุล ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ทำให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอกและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบท ของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดท่าทีในการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ รุ่ง แก้วคง (2543:205) กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยว่า ภูมิปัญญาไทยได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไป แต่ยังมีบางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด สอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 : 3) ได้แบ่งความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่เกิดแวบขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้าน มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาเข้าไปดูว่าชาวบ้าน “รู้อะไร” อย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาด้วยว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร
2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสม และกระจาย ความรู้ ความรู้นั้น ไม่ได้ล้อยอยู่เฉย ๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน ชุมชน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง โดยมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้ได้อย่างไร
3. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการถ่ายทอดที่ ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย
4. การสร้างสรรค์และปรับปรุง ระบบความรู้ของชาวบ้าน ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยน ตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

จากความสำคัญที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญ เป็นมรดกที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญามาอย่างต่อเนื่อง สืบสานเรื่องราวอันทรงคุณค่ามากมาย ส่งผลให้คนในชาติเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและร่วมแรงร่วมใจสืบสานต่อกันมาและต่อไปในอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง

1.4 แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4.1 ความหมายของการอนุรักษ์

หลวงตา วัดดอน (2552) ได้กล่าวความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง “รักษาและให้ใช้ เป็นประโยชน์มากที่สุดและนานที่สุด”

ดร. นิวัติ เรืองพานิช (2553) ได้กล่าวความหมายการอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง “การรู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด”

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2551) ได้กล่าวความหมายการอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง “การดูแลรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึง การป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย”

คำรงค์ศักดิ์ อ่อนรัตน์ (2554) ได้กล่าวความหมายการอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง “การรู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้ สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน ด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ ถูกต้องตามกาลเทศะ”

สุจิน ชุนปักยี (2555) ได้กล่าวความหมายการอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง “การควบคุมและจัดการ ทรัพยากรอย่างระมัดระวังเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป”

1.4.2 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูดังนี้

1. การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาปลະเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษา ให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสถานการณ์ในปัจจุบัน

2. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของ ชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้ มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและ เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยให้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรรนำ

ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริการ ตลอดจน การป้องกันและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5.การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่าง รอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ต่าง

6.การส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและ พัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

7.การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยน ภูมิปัญญาและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆทั่วโลก

8.การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของ ชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่อง ประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

ดร. ชัชพลวานิช เพชรคง (2554) ได้รวบรวมแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไว้ดังนี้

1. การถนอมรักษา
2. การบูรณะฟื้นฟู
3. การนำมาใช้ใหม่
4. การเพิ่มประสิทธิภาพ
5. การทดแทน

นริศ จอกลอย (2557) ได้รวบรวมแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไว้ดังนี้

1. ศึกษา สำรวจ และวิเคราะห์
2. สร้างขอบเขต
3. ฟื้นฟู
4. ส่งเสริม

2. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำหัตถกรรมงานไม้

2.1 ความหมายของงานไม้

งานไม้ งานไม้เป็นงานช่างที่ใช้ฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ ช่างไม้ต้องมีความอดทน ขยัน มีความรับผิดชอบสูง สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นไม้มาประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้จะต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือและวัสดุ จึงจะสามารถปฏิบัติได้ทั้งชายและหญิง เช่น การซ่อมบำรุงรักษาเฟอร์นิเจอร์หรือส่วนประกอบของอาคารบ้านเรือน เป็นต้น

2.2 ความสำคัญของงานไม้

ความสำคัญของงานช่างไม้ มีความสอดคล้องกับความสำคัญของไม้ที่ใช้ในงานก่อสร้าง เนื่องจากไม้ เป็นวัสดุก่อสร้างที่หาได้ยาก และมีราคางานไม้ที่แพงกว่าวัสดุทดแทนประเภทอื่น แต่ถึงกระนั้น ไม้ยังคงเป็นที่ต้องการในงานประเภท เช่น วงกบไม้ ประตูไม้ หน้าต่างไม้ เฟอร์นิเจอร์ไม้ งานแกะสลักไม้ และผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับการตกแต่งบ้าน ช่างไม้มืออาชีพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ช่างไม้ที่ดีต้องมีทักษะและความชำนาญงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ได้เป็นอย่างดี มีใจรักในหน้าที่ มีความคิดสร้างสรรค์งานไม้ให้ออกมาสวยงาม มีเอกลักษณ์ อีกทั้งยังต้องมีความรับผิดชอบสูง สามารถใช้งานไม้ได้อย่างเหมาะสม

2.3 ประเภทของงานไม้

งานไม้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ งานไม้ก่อสร้าง งานไม้ครุภัณฑ์ งานไม้ออกแบบ และงานไม้แกะสลัก

2.3.1 งานไม้ก่อสร้าง จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ต้องอาศัยความอดทน และความแข็งแรงของร่างกายเป็นอย่างมาก เพราะต้องปฏิบัติหน้าที่กลางแจ้ง หรือในที่สูง มีโอกาสเสี่ยงต่อแสงแดด ฝุ่นละออง ฝนตก หรือการพลัดตกจากที่สูงได้ จึงต้องมีความเป็นมืออาชีพ และมีทักษะในการทำงานเป็นอย่างมาก

2.3.2 งานไม้ครุภัณฑ์ จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องเรือนต่างๆ เฟอร์นิเจอร์ไม้ อุปกรณ์ช่างไม้ เครื่องมือช่างไม้ ชุดตกแต่งบ้านที่ทำจากไม้ และผลิตภัณฑ์จากไม้ทั้งหมด ผู้ที่ประกอบอาชีพช่างไม้สมควรเป็นบุคคลที่มีความละเอียด รอบคอบ มีความประณีต แต่ไม่มีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานเนื่องจากทำหน้าที่ภายในโรงงานไม้ ที่มีเครื่องจักร เครื่องมือเพียบพร้อม

2.3.3 งานไม้ออกแบบ จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการทำแบบงานไม้ แบบหล่อโลหะ เช่น ชิ้นส่วนต่างๆ ของรถยนต์ เป็นต้น ช่างไม้ออกแบบควรมีความละเอียดประณีต สร้างไม้แบบโดยไม่คิดเขียน และมีเทคนิคในการใช้เครื่องมือได้อย่างชำนาญ

2.3.4 งานไม้แกะสลัก จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ ตกแต่ง สร้างสรรค์ แกะสลักไม้ลวดลายต่างๆ ลงบนผลิตภัณฑ์ไม้

2.4 แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมไม้ของรัฐบาล

1.หน่วยงานรัฐบาลในท้องถิ่นต่างๆมีหน้าที่สนับสนุน ฝึกหัด อบรม เพื่ออนุรักษ์หัตถกรรมประจำถิ่นไว้ หากเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ หน่วยงานรัฐจะต้องให้ความสะดวกและสนับสนุน

2.หน่วยงานรัฐบาลในท้องถิ่นต่างๆ ต้องเป็นผู้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับหัตถกรรมในท้องถิ่นที่อยู่ในขอบข่ายที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หากมีกิจกรรมเกี่ยวกับหัตถกรรมในท้องถิ่น

3.ในกรณีที่ประชาชนในท้องถิ่นประสงค์จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสมาคม เพื่อให้ประโยชน์ในการอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมประจำถิ่น รัฐจะให้ความช่วยเหลือ เช่น ให้อำนาจเงินเพื่อตั้งเป็นกองทุนจำนวนหนึ่งตามความเหมาะสมเพื่อใช้ดำเนินงานขึ้นต้น ให้อำนาจเงินช่วยในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ช่วยส่งเสริมเผยแพร่ให้ได้รับความสนใจกว้างขวางยิ่งขึ้น ให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาแนะนำแก่สมาคมหรือกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในท้องถิ่น กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานผู้ดำเนินการต้องประชาสัมพันธ์ในลักษณะแนะนำให้ผู้บริโภคชื่นชมและรู้คุณค่าของศิลปะชาวบ้านว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่มีได้เป็นเพียงสิ่งบันเทิงไร้สาระ เช่นเดียวกับที่หัตถกรรมเป็นวัตถุวัฒนธรรม มิได้เป็นเพียงสิ่งบันเทิงไร้สาระ เช่นเดียวกับที่หัตถกรรมเป็นวัตถุวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงเครื่องใช้ราคาถูก ดังนั้นจึงต้องปลูกจิตสำนึกของผู้ใช้ผู้บริโภคให้ใช้การประเมินคุณค่าศิลปะและหัตถกรรมชาวบ้านมากกว่าการตีราคา เพราะของบางอย่างไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง แต่มีคุณค่าทางจิตใจสูง

3. แนวความคิดการมีส่วนร่วม

3.1 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนาชนบทที่ปรากฏในสังคมไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งถูกบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้มุ่งเน้นให้เกิดความสำคัญกับการพัฒนาแบบชุมชนเข้มแข็ง และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ศิลปะประเพณี ความรู้ท้องถิ่น วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการวางแผนร่วมกับภาครัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทางและเป็นจุดมุ่งหมายปลายทาง ในแง่ที่ว่า ประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรูสึกพึงพอใจในการที่จะได้เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน

3.2 หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ได้แบ่งระดับของการ

สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ (The International Association for Public Participation LAP2, 2009) ไว้ดังนี้

3.2.1 การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นระดับสำคัญที่สุด และเป็นก้าวแรกที่จะทำ ให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลมีหลายช่องต่าง เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การตีพิมพ์ การจัดนิทรรศการ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร (News Repositories) การจัดงานแถลงข่าว ตลอดจนการใช้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554)

3.2.2 การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อเป็นการประกอบในการตัดสินใจ เช่น การรับฟังความคิดเห็น สํารวจความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ และการจัดเวทีสาธารณะ

3.2.3 การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม การเปิดเวทีเวทีประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะกรรมการทำงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2549)

3.2.4.ความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น รวมทั้งรณรงค์ส่งเสริมให้รวมกลุ่มตามความสนใจในลักษณะของชมรม สภาชมรม คณะกรรมการ และสมาคมรวมทั้งการส่งเสริมอาสาสมัครที่มีจิตอาสาเพื่อช่วยเหลืองานท้องถิ่น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคลังสมองท้องถิ่น กลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์ ออมทรัพย์ เป็นต้น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552)

3.2.5.การเสริมอำนาจประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้อำนาจประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้แก่ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ที่ปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน หรือมีส่วนร่วมมากขึ้น ถือเป็นสิ่งสำคัญและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการ ที่มาจากทุกภาคส่วนของส่วนองสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็น

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่างๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาครัฐ เพื่อทำให้เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขนั่นเอง (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2549)

3.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการสำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้ว โครงการต่างๆ ที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์ เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง โครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดหมายโดยง่ายเพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาให้พวกเขาเอง

3.3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของพวกเขาด้วยตัวของเขาเอง แต่อย่างไรก็ตามนักพัฒนาหรือผู้มีความรู้ในการวางแผนควรมีส่วนเข้าไปร่วมให้คำแนะนำประชาชนในการวางแผนกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) กิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3.3.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน ในการเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงาน ดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก (สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย, 2545) หรือมีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะ

ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

3.3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Evaluation Level) ชุมชนควรร่วมประเมินผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อการปรับปรุงแผนพัฒนาให้ยั่งยืนและระยะยาว

4. ประวัติไม้เทพทาโรและข้อมูลกลุ่มผู้ประกอบการแกะสลักไม้เทพทาโร ตำบล เขากอบ อำเภอ ห้วยยอด จังหวัดตรัง

4.1 ประวัติไม้เทพทาโร

ข้อมูลพื้นฐานของไม้เทพทาโร

1. ชื่อพันธุ์ไม้ เทพทาโร

2. ชื่อสามัญไทย จวง จวงหอม (ภาคใต้) จะได้ต้น จะได้หอม (ภาคเหนือ) ตะไคร้ต้น

(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เทพทาโร (ภาคกลาง จันทบุรี สุราษฎร์ธานี) พลุต้นขาว (เชียงใหม่) มือแตกมะจิง (มาเลเซีย ปัตตานี) การบูร (หนองคาย) เทวารู นารท(บาลี) เทวทารู นารท (อังกฤษ) Safrol laurel

3. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cinnawomum porrechum (Rurb)*

4. ชื่อวงศ์ Lauraceae (Laurel)

5. การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ

เทพทาโรเป็นพันธุ์ไม้พระราชทานที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้ทรงโปรดพระราชทานเกล้าไม้มงคลให้กับจังหวัดพังงา เพื่อนำไปปลูกเป็นสิริมงคลมีเขตการกระจายพันธุ์แถบเอเชียเขตร้อน นับตั้งแต่เทือกเขาตะนาวศรีในพม่า ไทย มลายู จนถึงแถบคามสมุทรอินโดจีนและสุมาตรา ไม้ชนิดนี้ชอบขึ้นบนพื้นที่สูง มีลักษณะคล้ายกับ *C.meesiamun Meissn* ซึ่งเป็นไม้ที่พบการกระจายพันธุ์อยู่แถบจีนตอนใต้ และตั้งอยู่ในประเทศไทยจะพบเทพทาโรขึ้นอยู่ห่าง ๆ กันบนเขาในป่าดงดิบทั่วประเทศ แต่จะพบมากที่สุดทางภาคใต้ เทพทาโรเป็นไม้พื้นเมืองที่เก่าแก่ของไทย พบหลักฐานการอ้างอิงครั้งแรกในสมัยสุโขทัย ดังปรากฏในไตรภูมิพระร่วง เมื่อ พ.ศ. 1555 กล่าวถึงพรรณพืชหอมในอุดตกรูทวิ จะประกอบด้วย จวง จันทน์ กฤษณา คันธา เป็นต้น

6. ลักษณะเนื้อไม้ มีสีเทาแกมน้ำตาล มีกลิ่นหอมฉุน มีริ้วสีเขียวแกมเหลือง เนื้อไม้เป็นมัน เสื่อม เสี้ยนตรง หรือสับสน เป็นคลื่นบ้างเล็กน้อย เหนียว แข็งพอประมาณ เลื่อยไส้กบตบแต่งง่าย (กรมป่าไม้, 2456)

7. สารสำคัญในเนื้อไม้ จะพบ d-camphor ที่ใช้แทน assafras ได้ดีให้น้ำมันที่มีสารหอม คือ safrol และ cinnamic aldehyde และยังมีพบ safrol ในเปลือก ต้นและใบ (ลิน1,2537)

8. การขยายพันธุ์ การขยายพันธุ์ไม้เทพทาโรที่นิยมกันคือ การขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด และการปักชำ

9. การปลูกและการเจริญเติบโตและการปรับปรุงพันธุ์ ต้นเทพทาโรเป็นไม้หอมที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ จึงสมควรที่จะปลูกสร้างสวนป่าไม้เทพทาโรขึ้นในที่ที่มีความชุ่มชื้นเพียงพอ เพราะเทพทาโรจะชอบขึ้นอยู่บนเขาในป่าดงดิบ พบมากที่สุดทางภาคใต้ อาจจะปลูกได้ร่วมกับไม้อื่นหรือปลูกเป็นไม้แซมสวนป่า น่าจะเจริญเติบโตดีกว่าปลูกเป็นไม้เบิกนำในที่โล่งแจ้ง

10. อนุวัตน์วิธีการจัดการ เมื่อได้ต้นกล้าของเทพทาโรแล้ว ควรปลูกระยะห่างต้นละ 5 เมตร อาจปลูกแซมสวนป่า หรือปลูกพืชจำพวกกล้วยน้ำว้า เป็นพืชพี่เลี้ยงแซมลงไปเพื่อให้มีรายได้ในช่วง 2-3 ปีแรก การใส่ปุ๋ยทำเช่นเดียวกับไม้ยืนต้นทั่วไป

11. การใช้ประโยชน์ ปรากฏหลักฐานการใช้ประโยชน์ของเทพทาโรหรือจวงหอมตั้งแต่สมัยสุโขทัยดังปรากฏในไตรภูมิพระร่วง พ.ศ. 1555 กล่าวถึงการบูชาจักรรัตนะ ผู้คนจะแต่งตัว ทากระแจะจวงจันทน์ น้ำหอมและนำเอา “ข้าวตอกแกลดอกไม้บุปผชาติเทียนแลธูปวาสะชวลาแลกระแจะจวงจันทน์น้ำมันหอม มาไว้มานบคารพวันทาการบูชาแก่จักรแก้วนั้น” หรือในตอนกล่าวถึงแผ่นดินอุดรกรูทวิป มักจะใช้กระแจะจวงจันทน์ตกแต่งศพ ดังความว่า “เขาจึงเอาศพนั้นอาบน้ำแล แต่งแ่ง หากกระแจะแลจวงจันทน์ น้ำมันอันหอมแลนุ่งผ้าห่มผ้าให้” หรือตอนพระญาจักรพรรดิราชสวรรคต ก็จะชโลมด้วยกระแจะจวงจันทน์ และจึงเอาผ้าขาวอันเนื้อละเอียดนั้น มาตราสังศพพระญาจักรพรรดิราชนั้น” ตอนกล่าวถึงการบูชา พระญาจักรพรรดิราช พระนามพระญาศรีธรรมมาโสกราช พรรณนาว่า “นาคราชกลางจำพวกเอากระแจะจวงจันทน์คันธรส อันประเสริฐอันดีมาถวายทุกเมื่อ” หรือพระญาศรีธรรมมาโสกราชก็จะ “บูชาพระสงฆ์เจ้าด้วยรูปแลเทียนข้าวตอกดอกไม้ แลกระแจะจวงจันทน์ทั้งหลาย”

ตอนพรรณนาดาวดั่งสี่สวรรค์ของพระอินทร์ กล่าวว่า “หอมกระแจะจวงจันทน์อีกพรรณดอกไม้แห่งแต่งค์เข้าเฝ้าถึงพระอินทร์หอมฟุ้งทุกแห่ง พระอินทร์จึงไปหลั่นที่สวนนั้นสนุกนั้นนัก” และเทพดา คือ คนธัพพเทวบุตรตกแต่งอาถรณ์ด้วยแก้วแหวนเงินทองและทาตัวด้วยกระแจะจวงจันทน์ดังได้พรรณนาไว้ว่า “อันว่า กระแจะแลจวงจันทน์อันเทพดาทาตัวนั้น ถ้าแล้วจะชูคอกใส่ตุ้มแลไหได้ 9 ตุ้มแล”

ความนิยมในเครื่องหอมกระแจะจวงจันทน์ มีสืบเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาตอนต้นดังปรากฏในกฎหมายพิสูจน์ค่าน้ำลูขพลิง พ.ศ. 1599 สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ว่า “น้ำมันกระแจะจวงจันทน์” และมีการกล่าวถึงต่อมาใน มหาชาติคำหวง สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อ พ.ศ. 2025 ดังกล่าวไว้ในกัณฑ์มหาพนว่า “กรักขงเทพทารูก็มี”

ในสมัยอยุธยาตอนกลาง คำราชาศัพท์โอสถสมัยพระนารายณ์ พ.ศ. 2202 กล่าวถึงการใช้ประโยชน์ของเทพทาโรในทางยาวว่า เป็นยาจำเริญพระธาตุ ดังนี้คือ “จำเริญพระธาตุให้เอาใบรักแห้ง บอระเพ็ดแห้ง หัวหมู ดอกชราตากี ผลมะตูมอ่อน รากมะตูม โศกหัวบัว เทพทาโร สมอเทศ เทียนแดง เชือกเขาพรวน จิงแห้ง ดิปลี กระเทียมทอก รากชะพลู เกลือสินเธาว์ เสมอภาค ทำเป็นจูน บดด้วยน้ำผึ้งรวง น้ำสุรา ระคนกันเป็นลูกกลอน เสวยหนักสลึง 1 แก้วพระวาดะ เสมหะโลหิตกำเริบอันทุพล แก้วพระเส้นอันทพฤก อันกระด้างคิงแต่พระชงฆ์ขึ้นไป ตรีบเท่าถึงปิ่นพระองค์ให้พระเส้นนั้นอ่อน ให้เสวยพระกระยาหารเสวยได้ให้จำเริญพระสกลธาตุเป็นอันยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าออกขุนทิพจักร ประกอบทูลเกล้าถวาย”

หนังสือไม้เทศเมืองไทย กล่าวถึงประโยชน์ทางยาของเทพทาโรไว้ว่า ตามเช่นบทต่าง ๆ ใช้ปรุงเป็นยาหอมแก้ลมจุกเสียดแน่น แน่นเฟื่อ แก้อาการปวดท้อง ขับผายลมได้ดี ขับลมในลำไส้และกระเพาะอาหารให้เรอ เป็นยาบำรุงธาตุในเปลือกมีน้ำมันระเหย 1 ถึง 2% และแทนนิน นอกจากนั้นยังกล่าวถึงประโยชน์อย่างอื่นของเทพทาโร คือ เนื้อไม้สีขาว จะมีกลิ่นหอมจุนเหมือนกลิ่นการบูร อาจกลั่นเอาน้ำมันระเหยออกจากเนื้อไม้นี้ได้ และอาจตัดแปลงทางเคมีให้เป็นการบูรได้ ส่วนใบมีกลิ่นหอมใช้เป็นเครื่องเทศ ตามร้านขายสมุนไพรในประเทศไทยจะใช้ใบเทพทาโรแทนใบกระวาน สำหรับในเครื่องแกงสระระหมัน ส่วนใบกระวานจริง ๆ ที่มีลักษณะเหมือนใบชา จะไม่นิยมใช้กัน (จากหนังสือสรรพคุณสมุนไพร 200 ชนิด โดยเภสัชกรหญิงสุนทรี สิงหนุต) ตามหนังสือไม้เทศเมืองไทย ยังระบุว่าต้นเทพทาโร มีมากทางภาคเหนือ ชาวพ่ายเรียกว่าปู่ต้นหรือไม้การบูร แต่อาจมีทางกาญจนบุรีบ้าง (เสงี่ยม, 2519) ส่วนเมล็ดของเทพทาโร จะให้น้ำมันใช้เป็นยาทาถูนวด แก้วปวด รูมาติซึม (ลิน 1, 2537) เปลือกเป็นยาบำรุงธาตุอย่างดีโดยเฉพาะสำหรับผู้หญิงสาวรุ่นต้มกินแก้เสียดท้อง ท้องขึ้น ท้องเฟื่อ ประโยชน์อย่างอื่นของเทพทาโรคือไม่ใช้ในการแกะสลักบางอย่าง ทำเตียงนอน ทำตู้ และหีบใส่เสื้อผ้าที่กันมอดและแมลงอื่น ๆ ได้ ทำเครื่องเรือนและไม้บุผนังที่สวยงาม ทำแจวพาย กระเชียง กระเบื้องไม้ เป็นต้น (กรมป่าไม้, 2456)

12. การใช้ประโยชน์ไม้เทพทาโรในเชิงเศรษฐกิจ

ปัจจุบันต้นเทพทาโรกลับมีจำนวนลดลง ถูกโค่นทิ้งเป็นจำนวนมากเนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เหลือเพียงตอและรากของต้นเทพทาโรที่ฝังอยู่ในดิน ซึ่งส่วนที่เหลือเหล่านี้อาจจะดูไร้ค่าในสายตาของคนทั่วไปที่พบเห็น แต่สำหรับชาวบ้านในตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของพืชท้องถิ่นชนิดนี้ ด้วยการนำรากไม้เทพทาโรมาแกะสลักเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับตกแต่งบ้าน และเป็นสินค้าที่ระลึก ด้วยฝีมือที่ประณีต สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์จากรากไม้เทพทาโรที่มีชื่อเสียงในจังหวัดตรัง ได้แก่ กลุ่มเยาวชนต่อต้านยาเสพติด ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และยังได้รับการคัดสรรเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทศิลป ประดิษฐ์และของที่ระลึก ระดับ 4 ดาวของจังหวัดตรังอีกด้วย

4.2 ข้อมูลกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรไม้เทพทาโร ตำบล เขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ตำบลเขากอบ เป็นตำบลเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ประชาชนราษฎรส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ 100% ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอห้วยยอด ประกอบด้วยหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านเขากอบ

หมู่ที่ 2 บ้านไสห้าง

หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งเลียบ

หมู่ที่ 4 บ้านถนนแพรก

หมู่ที่ 5 บ้านนาท่อม

หมู่ที่ 6 บ้านท่ามะพร้าว

หมู่ที่ 7 บ้านไสกล้วยเถื่อน

หมู่ที่ 8 บ้านหนองปรือ

หมู่ที่ 9 บ้านนาท่อม

หมู่ที่ 10 บ้านหนองคล้า

หมู่ที่ 11 บ้านท่าประดู่

หมู่ที่ 12 บ้านนาพญา

จำนวนครัวเรือน 1,796 หลังคาเรือน และมีประชากรทั้งสิ้น 7,588 คน

4.3 พื้นที่

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะร่วนปนทราย มีแม่น้ำตรังไหลผ่าน พื้นที่ทั้งหมดมี 62 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 38,750 ไร่

4.4 เขตพื้นที่ติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลทุ่งต่อ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลเขาขาว อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลบางดีและตำบลนาวง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

4.5 ด้านการประกอบอาชีพ

อาชีพหลัก คือ การทำสวนยาง

อาชีพเสริม คือ การทำนา ค้าขาย และรับจ้าง

4.6 ด้านสาธารณูปโภค

จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 2,088 ครัวเรือน จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 1,800 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 82.00 ของจำนวนหลังคาเรือน

4.7 การเดินทาง

การเดินทางจากหน้าที่ว่าการอำเภอห้วยยอด เดินทางโดยใช้ถนนเพชรเกษม เส้นทางไปจังหวัดกระบี่ ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร จะเข้าสู่ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

4.8 ข้อมูลกลุ่มผู้ประกอบการแกะไม้สลักเทพทาโรมีดังนี้

4.8.1 ร้านบ้านพะยูน

ที่ตั้ง 78/2 ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 92130

ติดต่อ โทร : 091-0341145

สินค้าโอท็อป : ขนมหีบะบั้งบ้านพะยูน

4.8.2 กลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้เทพทาโรถ้ำเลเขากอบ

ที่ตั้ง 78/2 หมู่ 1 บ้านเขากอบ ถนนเพชรเกษม ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 92130

สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายในหมู่บ้าน ใช้เวลาว่างจากการทำผลิตชิ้นงาน

ติดต่อ : คุณสุภาพ พลการ โทร : 075 233082 , 08 9158 3454

อีเมล: Pimm_khaokob@hotmail.com, deg_khaokob@hotmail.com

(mailto: Pimm_khaokob@hotmail.com , deg_khaokob@hotmail.com)

เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2543 โดยการนำของนายสุภาพ พลการ ได้รวบรวมบุคคลในหมู่บ้านที่มีความสนใจงานแกะสลักไม้เทพทาโร สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มมีการบริหารจัดการในรูปแบบกรรมการต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาด และฝ่ายบัญชี สภาพพื้นที่ กลุ่มแกะสลักไม้เทพทาโร มีที่ทำกรกลุ่มเป็นอาคารชั่วคราว เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่

4.8.3 กลุ่มแกะสลักไม้เทพทาโร

ที่ตั้ง 33 หมู่ที่ 9 ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 92130 ติดต่อ นายลากเอียดใหญ่ โทร 01 08 547645

4.8.4 กลุ่มเยาวชนด้านยาเสพติด (ผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร)

ที่ตั้ง บ้านเลขที่ 295 หมู่ที่ 1 ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 92130 โทร 081-8950832
การจัดการก่อตั้งเนื่องจากปัจจุบันนี้เยาวชนไทยได้ไปติดยาเสพติดกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งในสังคมไทย ทางกลุ่มจึงได้จัดรวบรวมสมาชิกในหมู่บ้านขึ้นมา เพื่อผลิตและจำหน่ายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในตำบลเขากอบมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง คือ ถ้ำเขากอบ

4.8.5 วังเทพทาโร

ที่ตั้ง บ้านเลขที่ 33/1 หมู่ที่ 5 ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง 92130 โทร 089-6450447
อีเมล wungthaptaro@gmail.com

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์การแกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

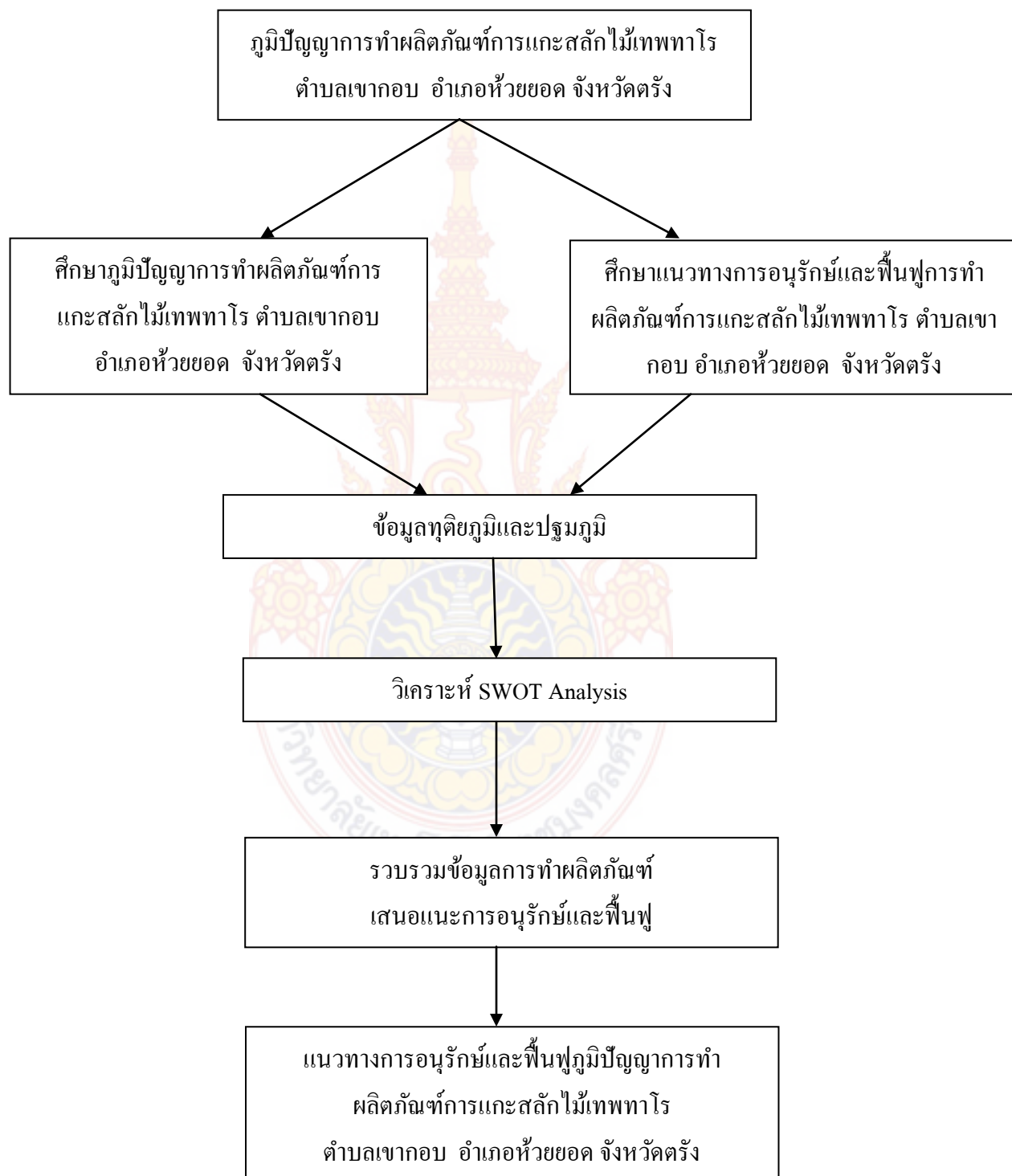
นางพรรณนีย์ พัฒนเสรี (2554) นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ พร้อมด้วยนายสมบุญรัตน์ บุญยืน และนายคงศักดิ์ มีแก้ว นักวิชาการฯ กรมป่าไม้ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสกัดน้ำมันหอมระเหยของต้นเทพทาโรที่มีอยู่ในพื้นที่ของกรมป่าไม้และจากการวิจัยพบว่าทุกส่วนของเทพทาโรทั้งเปลือก เนื้อ ใบ ดอก ผล ราก มีกลิ่นหอมเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าควบคู่กับการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างครบวงจร

อธิบดีกรมป่าไม้ (2558) กล่าวว่า สำหรับไม้เทพทาโร จึงได้เริ่มทำโครงการวิจัยไม้เทพทาโร ไม้หอมเศรษฐกิจขึ้น เพื่อศึกษาหาความรู้ด้านการปลูก การขยายพันธุ์ การใช้ประโยชน์ และส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกไม้เทพทาโร ตลอดจนเพิ่มศักยภาพไม้เทพทาโรด้วยการใช้ประโยชน์ในส่วนของใบ ผล เนื้อไม้ และราก เพื่อเพิ่มศักยภาพของไม้เทพทาโรในการทำเป็นผลิตภัณฑ์จากน้ำมันหอมระเหยเทพทาโร เป็นการสร้างงานและอาชีพ ภายใต้การจัดการสวนป่าที่เหมาะสม สามารถให้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน และเป็นการส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ปลูกด้วย

นายทรงศักดิ์ วิทยอุดม รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ (2554) กล่าวว่า ไม้เทพทาโร จัดอยู่ในวงศ์ Lauraceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Cinnamomum porrectum* เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ เนื้อไม้และรากมีกลิ่นหอม พบว่าได้มีการนำไม้เทพทาโรมาใช้ประโยชน์ตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยใช้ทำเครื่องหอม ประทินผิว ฐูปหอม ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา และใช้เป็นส่วนผสมในตำรับยานอกจากนี้ยังใช้ในการก่อสร้าง เครื่องเรือน ของใช้ เชื่อว่าป้องกันตัวเรือด ตัวไร มอด แมลงต่าง ๆ ได้ ปัจจุบันไม้เทพทาโรนำมาใช้ประโยชน์ในงานแกะสลักทำประติมากรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้กลายเป็นสินค้าหนึ่ง

ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อของอำเภอ ห้วยยอด จังหวัดตรัง ที่มา : หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 24 มกราคม 2554

6. กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร หมายถึง ภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กับประชากรทั้ง 3 กลุ่ม หลัก ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่ ประธานกลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 2 คน จากกลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 2 กลุ่ม คือ ประธานกลุ่มผู้ประกอบการ หมู่ที่ 1 บ้านเขากอบ และ ประธานกลุ่มผู้ประกอบการ หมู่ที่ 5 บ้านนาเหมร เนื่องจากประธานกลุ่มเหล่านี้เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มผู้ประกอบการจึงมีความเข้าใจในการทำผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการวางแผนงาน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random Sampling) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation)

2. สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการจำนวน 10 คน จากกลุ่มผู้ประกอบการจำนวน 2 กลุ่ม คือ หมู่ที่ 1 บ้านเขากอบ จำนวน 5 คน และ หมู่ที่ 5 บ้านนาเหมร จำนวน 5 คน เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มเหล่านี้เป็นช่างผู้ดำเนินงานมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random Sampling) เก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) 10 คน และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation)

3. เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอ จำนวน 1 คน เนื่องจาก เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (In-Depth Interview)

2. การสร้างและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) มีวิธีการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม องค์ความรู้ เอกถึักษณ์ แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู จากเอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการศึกษาอนุรักษ์และฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. กำหนดขอบเขตของข้อมูลและขอบเขตของเนื้อหา โดยนำวัตถุประสงค์มาใช้เป็นแนวทาง
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปปรับแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์
4. นำแบบสัมภาษณ์ แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ไปใช้กับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการสร้างแบบบันทึกแบบสัมภาษณ์ แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) เป็นการตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้อธิบายถึงเหตุผลของ กระทำ ความคิด ทั้งในลักษณะทำไม และอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุด ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ความรู้และเอกลักษณ์ของการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ด้านประวัติและพัฒนาการ การแบ่งประเภทของผลิตภัณฑ์ ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ และขั้นตอนการผลิต ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้ การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ด้านแนวทางการอนุรักษ์ การฟื้นฟูการพัฒนา การถ่ายทอด และการเผยแพร่ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์ความรู้ การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ด้านแนวทางการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การถ่ายทอด และการเผยแพร่ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ

2. จัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ในประเด็นสำคัญของการศึกษา โดยเชิญประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เข้าร่วมพร้อมกันเพื่อระดมความคิดเห็นในประเด็นแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้ เอกลักษณ์ การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรในด้านต่าง ๆ

3. อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ ดินสอยางลบ ปากกา กระดาษ คอมพิวเตอร์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ข้อมูล องค์ความรู้ เอกลักษณ์ แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การศึกษาภาคสนาม (Field Studies) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้อาศัยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็นหลักสำคัญ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation)
3. จัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)
4. นำข้อมูลทั้งในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการจัดระดมความคิดเห็น (Focus Group) มาสรุปผล และอภิปรายผล นำมาร่างเป็นแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลทำในช่วงการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจสอบด้านความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูล จากแหล่งเวลา บุคคล และสถานที่ โดยสัมภาษณ์เรื่องเดียวกันจากบุคคลในกลุ่มที่ต่างกัน สัมภาษณ์เรื่องเดียวกันจากหลาย ๆ กลุ่ม ตัวอย่างเช่น จากตัวแทนประชากรที่ดีของกลุ่มผู้ประกอบการด้านการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร และสังเกตในเรื่องเดียวกันจากหลาย ๆ กลุ่มผู้ประกอบการ

การตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล รวมทั้งเป็นการลอคคิดในการเก็บรวบรวม และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบในมิติต่าง ๆ เหล่านี้ คือ การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) และเอกสาร ในเรื่องเดียวกันมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน มีความสมบูรณ์ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาถอดความ ตีความ ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตีความ (Content Analysis) นำมาสรุปและอภิปรายผล และเขียนรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์การแกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้

1. องค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

องค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ผู้วิจัยได้กำหนดเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

จากการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร เริ่มต้นขึ้นจากผู้คนที่มีความสนใจงานแกะสลักไม้ในชุมชนและด้วยความพร้อมทางด้านวัตถุดิบคือไม้เทพทาโรที่มีอยู่ในพื้นที่สวนยางพาราและมีคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคงานแกะสลักได้ เหตุเพราะเป็นไม้ยืนต้นเนื้ออ่อน หรือที่ทางภาคเหนือเรียกว่า ตะไคร้ต้น ภาคกลางเรียกว่า ไม้เทพทาโร ทางภาคใต้จะเรียกว่า ไม้จวงหอม ส่วนชาวไทยมุสลิมจะเรียกว่า แดยอ ส่วนใหญ่จะพบตามป่าดงดิบ และมีมากในภาคใต้ของประเทศไทย ต้นเทพทาโร นอกจากจะเป็นไม้มงคลแล้ว ส่วนของใบที่เป็นยอดอ่อนชาวบ้านจะนำไปรับประทานเป็นผักจิ้มกับน้ำพริกได้ ส่วนของเนื้อไม้ก็ยังมีสรรพคุณเป็นพืชสมุนไพร ใช้ต้มกับน้ำแก้อาการท้องร่วง ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้วเวียน หืดหอบ และเป็นยาบำรุงโลหิต นอกจากนี้กลิ่นของไม้สามารถป้องกันปลวกมอด และยุงได้เช่นกัน ถือเป็นไม้ที่มีคุณค่าอีกชนิดหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม ปัจจุบันต้นเทพทาโรกลับมีจำนวนลดลง ถูกโค่นทิ้งเป็นจำนวนมากเนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เหลือเพียงต่อและราก ชาวบ้านในตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ได้เล็งเห็นคุณค่าของพืชท้องถิ่นชนิดนี้ จึงนำรากไม้เทพทาโรมาแกะสลักเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับตกแต่งบ้าน และเป็นสินค้าที่ระลึก ด้วยฝีมือที่ประณีต สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์จากไม้เทพทาโรสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดตรังเป็นอย่างมาก

1.2 รูปแบบผลิตภัณฑ์การแกะสลักไม้เทพทาโร

จากการวิจัยพบว่า รูปแบบของการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร มี 3 รูปแบบ ประกอบด้วย

1.2.1 รูปแบบชิ้นงานที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญ ได้แก่ พระพุทธรูป หลวงปู่ทวด เจ้าแม่กวนอิม พระพิฆเนศ

ตัวอย่างรูปแบบชิ้นงาน

พระพิฆเนศ

หลวงปู่ทวด

เจ้าแม่กวนอิม

พระพุทธรูป

1.2.2 รูปแบบชิ้นงานที่เกี่ยวกับสัตว์มงคล ได้แก่ สิงโต มังกร พญานาค ช้าง ม้า เต่า

ม้า

ช้าง

เต่า

พญานาค

ม้า

มังกร

- 1.2.3 รูปแบบชิ้นงานที่เกี่ยวกับของใช้โดยทั่วไป ได้แก่ พวงกุญแจรูปพะยูน แจกันดอกไม้
ถ้วยเบญจรงค์ ชุดเขียนหมาก คนโทใส่น้ำ ชุดกาน้ำชา รูปพะยูนตั้งโชว์ นกคุ้ม
ตัวอย่างรูปแบบชิ้นงาน

ชุดกาน้ำชา

ชุดแก้วน้ำ

คนโทใส่น้ำ

ชุดเบญจรงค์

นกคุ้ม

ปลาพะยูน

พวงกุญแจปลาพะยูน

พวงกุญแจปลาพะยูน

1.3 รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

จากการวิจัยพบว่า รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ได้แก่ รูปพะยูน

1.4 กระบวนการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรทั่วไป

จากการวิจัยพบว่ากระบวนการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการผลิตโดยทั่วไป

ขั้นตอนแรก	นำไม้เทพทาโร 1 ท่อน มาใช้มีดสับให้เป็นรูปร่างที่ต้องการ
ขั้นตอนที่สอง	นำไม้ที่สับแล้วไปตากแดดประมาณ 2-3 ชั่วโมง ให้ไม้แห้งสนิท เพราะไม้เทพทาโรจะมีน้ำมันหล่อลื่นอยู่ที่ผิวไม้ หากไม่ตากให้แห้งจะนำไปขัดลำบาก
ขั้นตอนที่สาม	นำไม้ที่ตากแดดจนแห้งแล้วไปขัดด้วยกระดาษทรายเบอร์หยาบ
ขั้นตอนที่สี่	ใช้มีดตอก ตกแต่งลายให้สวยงามตามแบบที่เราต้องการ ซึ่งขั้นตอนนี้จะต้องใช้ช่างที่มีความชำนาญและประณีตพอสมควร เพราะหากทำไม่ดีก็จะเสียแล้วเสียเลย ทำให้สิ้นเปลืองไม้
ขั้นตอนสุดท้าย	นำไม้ที่แกะ และตกแต่งเรียบร้อยแล้วไปตากแดดประมาณ 1-2 ชั่วโมง แล้วนำไปขัดด้วยกระดาษทรายเบอร์ละเอียดอีกครั้ง ตรวจสอบคุณภาพ ความเรียบร้อยของผลิตภัณฑ์ หลังจากนั้นนำไปบรรจุในกล่องหรือบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามเพื่อจำหน่ายต่อไป

ส่วนของไม้เทพทาโร

ส่วนของรากไม้

ตัวอย่างกระบวนการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

- ขั้นตอนที่ 1 นำท่อนไม้เทพทาโรที่ผ่านกระบวนการตากแดดและการขัดด้วยกระดาษทรายมาแล้ว 1 ท่อน รูปทรงสี่เหลี่ยมขนาดตามที่ต้องการ
- ขั้นตอนที่ 2 ร่างรูปพะยูนไว้บนชิ้นไม้
- ขั้นตอนที่ 3 ใช้มีดตอกไปบนไม้ตามรูปที่ร่างไว้ให้ได้ตามที่ร่างเอาไว้
- ขั้นตอนที่ 4 หลังจากตอกจนได้เกิดรูปพะยูนแล้วต้องเก็บรายละเอียดโดยการใช้มีดค่อย ๆ แกะเน้นสัดส่วน
- ขั้นตอนที่ 5 นำไม้ที่แกะได้รูปพะยูนตามที่ต้องการแล้วนำมาตากแดด ประมาณ 1-2 ชั่วโมง จากนั้นใช้กระดาษทรายหยาบขัดตกแต่งเพื่อความเรียบร้อยและสวยงาม

ขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 4

ขั้นตอนที่ 5

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

เลื่อย

ฉล

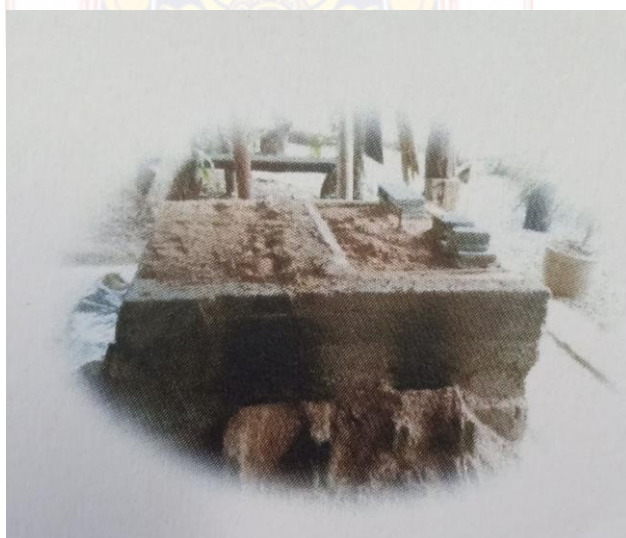
กระดามทราย

สว่าน

หินเจียร

เตาถ่าน

2 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษา 5 ด้าน ดังนี้

1. แนวทางการอนุรักษ์การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

แนวทางการอนุรักษ์การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประธาน สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์อันประกอบด้วย 3 ประการคือ 1) ปลุกจิตสำนึกด้านการปลุกต้นเทพทาโรทดแทนส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ 2) ปลุกจิตสำนึกในการตระหนักถึงคุณค่าทางด้านภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพการทำผลิตภัณฑ์ไม้เทพทาโร 3) เก็บรวบรวมข้อมูลและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา กระบวนการผลิต และรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป

2. แนวทางการฟื้นฟูการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

แนวทางการฟื้นฟูการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประธาน สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้นำเสนอแนวทางการฟื้นฟูคือ เลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์ชิ้นงานที่กำลังจะสูญหายหรือไม่ได้รับความนิยมจากตลาด รวบรวมข้อมูลและเรียนรู้กระบวนการผลิตที่ชิ้นงาน

3. แนวทางการพัฒนาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

แนวทางการพัฒนาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประธาน สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาอันประกอบด้วย 4 ประการคือ 1) พัฒนาด้านรูปแบบชิ้นงานหรือผลิตภัณฑ์โดยจัดให้มีการสำรวจความต้องการของลูกค้า 2) พัฒนาทางด้านการตลาดโดยจัดให้มีการจำหน่ายในชุมชน จังหวัด ต่างจังหวัด สถานที่ท่องเที่ยว และเทศกาลงานต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมถึงการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางสื่อโซเชียล 3) พัฒนาสถานประกอบการให้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยจัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน 4) พัฒนาแหล่งผลิตหรือสถานประกอบการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

4. แนวทางการเผยแพร่การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

แนวทางการเผยแพร่การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประธาน สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้นำเสนอแนวทางการเผยแพร่อันประกอบด้วย 3 ประการคือ 1) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเผยแพร่องค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรในส่วนของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น 2) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มในชุมชน

เดียวกัน 3)จัดทำข้อมูลองค์ความรู้ กระบวนการผลิตเป็นเอกสารแจกจ่ายให้กับบุคคลทั่วไปและจัดเก็บไว้ในสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรง

5. แนวทางการถ่ายทอดการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

แนวทางการถ่ายทอดการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรจากการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ปรชชาน สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้นำเสนอแนวทางการถ่ายทอดอันประกอบด้วย 2 ประการคือ 1)จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้การทำผลิตภัณฑ์ 2)จัดกิจกรรมการประกวดการออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้ผลิต และคนในชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์ แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร
2. เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรไว้

เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง จำนวน 2 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการหมู่ที่ 1 บ้านเขากอบ จำนวน 6 คน และผู้ประกอบการหมู่ที่ 5 บ้านนาหมร จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก จัดระดมความคิดเห็น บันทึกข้อมูล ถอดความ ตีความนำมาสรุปผลได้ดังนี้

1. องค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร

องค์ความรู้และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร สรุปผลการวิจัยดังนี้ ประวัติความเป็นมาโดยเกิดขึ้นจากปัจจัยหลักสองประการคือ 1) ปัจจัยด้านวัตถุดิบต้นในพื้นที่ของชุมชนมีต้นเทพทาโรเป็นทรัพยากรที่มีจำนวนมาก 2) มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความสนใจใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการผลิตชิ้นงาน โดยเริ่มต้นจากการนำส่วนรากของต้นเทพทาโร ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นไม้เนื้ออ่อน มีกลิ่นหอม มาแกะสลักเป็นรูปพะยูนซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตรัง จัดทำเป็นพวงกุญแจที่ระลึกวางขายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จนได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป และในที่สุดก็มีการร่วมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรตามลำดับ ปัจจุบันนี้รูปแบบของการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร มี 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) รูปแบบชิ้นงานที่เกี่ยวกับบุคคลสำคัญ ได้แก่ พระพุทธรูป หลวงปู่ทวด เจ้าแม่กวนอิม พระพิฆเนศ 2) รูปแบบชิ้นงานที่เกี่ยวกับสัตว์มงคล ได้แก่ สิงโต มังกร พญานาค ช้าง ม้า เต่า 3) รูปแบบชิ้นงานที่เกี่ยวกับของใช้โดยทั่วไป ได้แก่ พวงกุญแจรูปพะยูน แจกัน ดอกไม้ ถ้วยเบญจรงค์ ชุดเขียนหมาก คนโทใส่น้ำ แก้วน้ำ ชุดกาน้ำชา รูปพะยูนตั้งโชว์ นกคุ้ม ลี้น้ำที่ได้รับความนิยม 5 อันดับ ได้แก่ พวงกุญแจพะยูน พะยูนตั้งโชว์ นกคุ้ม หลวงปู่ทวดวัดช้างให้ ชุดกาน้ำชา รูปแบบชิ้นงานที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ รูปพะยูน ขั้นตอนการผลิตโดยทั่วไป มี 6 ขั้นตอน 1) เลือกริมไม้วางแบบ เลื่อย สับ ดอก ผลิตตามแบบต้องการ 2) นำแบบไม้ตากแดดประมาณ 2-3 ชั่วโมง เพื่อน้ำมันที่อยู่ในเนื้อไม้แห้งสนิท 3) นำแบบจัดด้วยกระดาษทรายเบอร์หยาบ 4) ใช้มีดหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ตกแต่งตามแบบที่ต้องการ

5) นำแบบไปตากแดดประมาณ 1-2 ชั่วโมง แล้วนำไปขัดด้วยกระดาษทรายเบอร์ละเอียดอีกครั้ง ตรวจสอบคุณภาพ ความเรียบร้อยของผลิตภัณฑ์ 6) นำไปบรรจุในกล่องหรือบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามเพื่อจำหน่ายต่อไป

2. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการวิจัยสรุปได้ว่าแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโรไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มี 5 แนวทาง ดังนี้

1. ส่งเสริมการปลูกทดแทน
2. ส่งเสริมทางการตลาด
3. ส่งเสริมการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์
4. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้
5. พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อภิปรายผล

จากการสรุปผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ เอกลักษณะ และแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. องค์ความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมา ในภาพรวมมีการบอกล่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ มี 3 รูปแบบ มีความหลากหลายในการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้งานทั้งนำไปเป็นของมงคล ของใช้ ถือได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทรงคุณค่า ด้านขั้นตอนการผลิต มีกระบวนการที่เรียนรู้และถ่ายทอดได้ง่าย ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์และสืบทอดต่อกันรุ่นต่อไป

2. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้การทำผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร จากสรุปผลประกอบด้วย 5 ด้าน ในส่วนของการอนุรักษ์ ทั้งการปลูกจิตสำนึกด้านการปลูกทดแทน หวงแหนและเก็บรวบรวมข้อมูล ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสม ด้านการฟื้นฟู ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการได้นำเสนอแนวทางแก่หน่วยงานทางภาครัฐ เป็นกลยุทธ์ที่ควรจัดทำอย่างเร่งด่วน ด้านการพัฒนาการทำการเผยแพร่ และการถ่ายทอด 3 ด้านนี้ควรจะให้ทางหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวแทนในการดำเนินงานให้ถูกต้องและเหมาะสม โดยประสานงานความร่วมมือกับกลุ่มผู้ประกอบการและชุมชน ซึ่งจะส่งผลดีทำให้ชุมชนเกิดรายได้และเกิดความเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐ ควรเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในส่วนของการดำเนินการตามแนวทาง 5 ประเด็นหลักที่ได้จากผลการวิจัยและควรจัดเป็นนโยบายเร่งด่วน
2. ผู้นำและสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ ควรจัดระบบการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน
3. ประชาชนโดยทั่วไปในท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญต่อคุณค่าภูมิปัญญาการผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้เทพทาโร และอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและส่งเสริมด้านการตลาด
2. ควรศึกษาและส่งเสริมด้านการออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์
3. ควรศึกษาและส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กระทรวงการศึกษาศึกษาธิการ. (2544). วัฒนธรรม การพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดตรัง กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.
- ชิต นิลพานิช และ กุศลชน นาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. ในเอกสาร การสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน. ครั้งที่ 3, หน่วยที่ 8 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐาน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้าวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น.
- นงคราญ กาญจประเสริฐ. (2545). ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้โดยเทคโนโลยีชาวบ้าน ของประชากรในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดสุโขทัย. พิษณุโลก:มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูล สงคราม.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร.
- เบญจยอจดานิน-เอ็ดติ๊ก, และกาญจนาตั้งชลทิพย์.(2552).การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: การจัดการข้อมูล การตีความและการหาความหมาย(เอกสารวิชาการ หมายเลข 245).นครปฐม: สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุพาพร รุปราม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ. ภาค นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:เฟื่องฟ้าพรินต์ติ้ง จำกัด.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2556). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรี สังข์อุทธ์. (2548). ทอริกทักสายใย ผ่าลายผ่านหมื่นศรี. เชียงใหม่: วนิตาเพรส.

สุริพร พงษ์พานิช บทความ วารสาร Ecotourism Network Newsletter มกราคม 2544 ฉบับที่ 54 สำนัก
มาตรฐานการศึกษา,สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ,กระทรวงศึกษาธิการ,สำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษาและทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.
กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง.

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษาและ
ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อคิน รพีพัฒน์.(2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และ วัฒนธรรมไทย.
กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์

